

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Contractu Et Sacramento Matrimonii

Bosco, Jean a

Lovanii, 1678

Concl. XIII. Invalidè promittit Matrimonium, per se loquendo, qui habet votum simplex castitatis; subindè tamen tenetur Matrimonium contrahere.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73432](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73432)

voluntaria in sua origine, nam ex voluntario contractu nascitur. Item, lex veluti naturā suā dicit ordinem ad Judicem, tamquam ad motorem suum; nam Judex est quasi lex viva, seu anima legis; pactum autem ex se per ipsosmet contrahentes executioni mandari debet, & idē per se non requirit Judicem, etiam ad executionem poenae; sed solum, quod in conscientia constet tam de transgressione, quam de voluntate alterius, & civili ac spontaneo modo exigentis poenas.

392. Undē miror, Sanchium sup. n. 4. non videre, quā ratione probetur, petitionem illam creditoris, vices habere sententiae Judicis. Ratio quippe obvia est; quia sicut Judex est anima legis, ita contrahens anima contractus, qui est privata lex; ergo sicuti per sententiam Judicis obligatur reus solvere poenam legis, ita per petitionem contrahentis (qui est privatus Judex, ut sic loquar, sicuti contractus est privata lex) obligatur reus solvere poenam contractus.

Et verō, qui recepit arrham in casu proposito, si alter, qui dedit, injuste refiliat, putatne, quia non poterit retinere arrham sibi datam, absque alia sententia Judicis? Scio, quia non putas. Cur ergo similiter, qui dedit arrham, si ille, qui accepit, injuste refiliat, non poterit absque alia sententia Judicis eam repetere, imō duplum vel quadruplum petere, si ita conventum fuerit? Par sanē utriusque debet esse conditio. Neque est ulla ratio distinguendi inter arrham, duplum vel quadruplum, & poenam propriē dictam, quā secundum nos licitē apponitur.

393. Quod autem illa petitio sit necessaria, probat Lugo sup. n. 408. hoc argumento: Poena legalis communiter non debetur, antequam Legislatores, vel Judex, Legislatoris auctoritate, eam exigat, & exequi vellet: ergo poena etiam conventionalis, quando merē poena est, eodem modo intelligitur imponi, ut in sua executione dependeat ab illis, qui legem talem imposuerunt, qui sunt ipsimet contrahentes. Ad eum enim pertinet poenam exequi & exigere, qui legem indixit: cum ergo contrahentes sint Legislatores mutui in ordine ad poenam conventionalem, ad eosdem spectabit poenam exequi & exigere, atque adēd ipsi non exigentibus, poena non videtur deberi ob fidem violatam, quando scilicet non pro interesse, sed in meram punitionem imposita fuit. Hæc ille.

Quomodō autem injuste refiliens à sponsalibus, possit & debeat cogi à Judice per censuras, & alias poenas, habes Conclus. 1. in fine, vide ibi dicta. Impræsentiarum quæro, an validē spondeat, qui habet votum castitatis? Pro responsione instituitur

CONCLUSIO XIII.

Invalidē promittit Matrimonium, per se loquendo, qui habet votum simplex castitatis; subindē tamen tenetur Matrimonium contrahere.

Hæc Conclusio multā indiget explanatione propter diversos casus, qui possunt occurrere in hac materia. Atque in primis universaliter verum est, invalidam esse promissionem Matrimonii illiciti, quā tale est; nam promissio est obligatio fidei suæ de re quāpiam bona & possibili. Debet esse res bona, alioquin foret obligatio ad rem malam; adēdque obligatio & non obligatio, obligatio ex promissione, & non obligatio ex præcepto divino, quo prohibetur omne peccatum. Similiter debet esse res possibilis, aliās erit obligatio & non obligatio, obligatio ex promissione, non obligatio, quia ut habet Reg. 6. de Reg. Juris in 6. *Nemo potest ad impossibile obligari.* Porrō impossibile dicitur, quod vel absolute nequit fieri, vel saltem non absque peccato.

394. Impossibile est promissio Matrimonii illiciti, quā tale. *Reg. 6. de Reg. Juris in 6.*
395. Aliquā dicitur impossibile ex duplici capite, ex Canisio in præfat. Reg.) duplici ex capite oriri solet, aut quia natura impedimento est (v. g. si cælum digito tetigero) aut quia jus vel boni mores vetant, veluti rem sacram vel Religiosam dari: aut si furti vel alterius delicti nomine promissio fiat; aut si hæredis institutio, aut legatum à testatore ita relictum sit, si parentibus alimenta non præstiterit; si ab hostibus patrem non redemerit. *Quæ facta* (inquit eleganter Papinianus l. *Filius*, 15. ff. de Condit. instit.) *lædunt pietatem, existimationem, verecundiam nostram, & (ut generaliter dixerim) quæ contra bonos mores sunt, nec facere nos posse credendum est.*

Nec minus appositē dixit Gregor. 9. ut referatur cap. fin. de Pactis: *Pactiones factæ Pactis, à vobis (ut audivimus) pro quibusdam spiritualibus obtinendis: cum in hujusmodi omnis pactio omnisque conventio debeat omnino cessare, nullius penitus sunt momenti. Quod etiam de aliis est dicendum, quæ observate vergunt in animæ detrimentum. Nam etiam juxta legitimas sanctiones pactum surpe, vel rei turpis aut impossibile de jure, vel de facto, nullam obligationem inducit.*

Qui ergo inhabiles sunt ad contrahendum Matrimonium, vel propter impedimentum dirimens, vel saltem impediens, cum licitē nequeant contrahere pro tempore impedi-

dimenti, constat profectò, eorum sponsalia esse invalida, nullamque obligationem inducere pro illo tempore.

Dico, *Pro illo tempore*; quia si impedimentum cum tempore cessat, uti est impubertas, vel votum castitatis ad tempus tantum, certum est, quòd valeant sponsalia inita pro tempore cessationis hujusmodi impedimenti. Similiter, si impedimentum est dispensabile, valent sponsalia sub conditione dispensationis procurandæ & obtinendæ. Patet: quia jam tunc sunt promissio Matrimonii liciti. Et idèd dixi in Concluf. *Per se loquendo*; quia illa conditio per se non involvitur in hujusmodi sponsalibus, & per votum simplex castitatis communiter intelligitur votum perpetuum.

Alius casus potest esse, quando habens votum simplex castitatis, vult intrare Religionem, antequam consummet Matrimonium; is quippe sicut potest contrahere Matrimonium; nam Matrimonium non repugnat voto castitatis, nisi propter animum consummandi Matrimonium, ut patet; ita etiam in his circumstantiis, quæ planè accidentales sunt, posset validè promittere Matrimonium, etiam pro illo tempore, quo adhuc durat votum simplex castitatis. Interim per se loquendo, & secundum ordinarium modum agendi, Matrimonium habet adjunctum animum, saltem virtuale, illud ipsum consummandi, quæ consummatio, ut clarum est, repugnat voto castitatis; & idèd Matrimonium cum tali animo non licet, & per consequens promissio hujusmodi Matrimonii, de quo loquitur Concluf. non valet, utpote promissio rei illicitæ. Hæc de prima parte Concluf.

Casus secundæ partis est: quando habens votum simplex castitatis, promittit virgini Matrimonium, & illà promissione extorsit copulam; communis quippe sententia docet, tali casu, estò promissio illa non valeat, equidem fore obligationem Matrimonium contrahendi, utpote quod tunc licitum est, & quo solo, ut suppono, potest damnum injustè illatum reparari.

Sed hæc sententia non caret difficultate: nam in primis si licitum est; ergo non est promissio rei illicitæ, & per consequens non est promissio invalida; non enim promittit eam ducere ante copulam, sed tantum copulâ secutâ; si ergo tunc licitum, imò debitum est Matrimonium, jam non promittit Matrimonium illicitum, adeòque non videtur, quòd ex hac parte illa sponsalia sint invalida.

Confirmatur, quia sæpè potest contingere, ut quis peccet promittendo, & tamen promissio valeat, adeòque obliget ad rem promissam; v. g. si quis promittat Petro 100. aureos, si occiderit Paulum, valet pro-

missio, & homicidio secuto tenetur solvere, quàmvis cum peccato promiserit. Item; potest contingere, quòd res ante promissionem illicita, eâ adveniente fiat licita; v. g. si promissisti redire ad carcerem, certò injustè occidendus; quàmvis seclusâ promissione non posses redire, quia exponis te sine causa certo periculo injustæ mortis; at tamen postquam promissisti, probabiliter teneris redire, quia jam justa causa adest (scilicet fidelitas in promissis servandis) exponendi se illi periculo vitæ. Ergo consimiliter, quàmvis illicitum sit contrahere Matrimonium post votum castitatis ante sponsalia; tamen post sponsalia potest esse licitum, imò in casu proposito est debitum; cur ergo non valeant illa sponsalia? Nonne si promitteret in casu proposito Matrimonium, & simul procurationem dispensationis, valeret promissio?

Respondeo: planè valeret, si haberet aliam justam causam dispensationis præter copulam illam illicitam; quia tunc promitteret rem licitam independentè à peccato: si minus, promissio non subsistit; quia non potest quis se obligare ad aliquid, quod sine peccato non potest dare; atqui nisi prævio peccato, ut supponitur, non potest obtinere dispensationem, neque etiam contrahere Matrimonium; ergo non potest se tali casu ad Matrimonium obligare. At verò quando promittitur certa summa pecuniæ ob turpem causam, v. g. homicidium, fornicationem aut simile peccatum, potest promissor dare illam summam pecuniæ, non interveniente ullo peccato, quàmvis non intendat dare, nisi secuto peccato; hoc autem peccatum non est medium necessarium, ut licitè detur res promissa, sed tantum ut res promissa sit debita. Itaque illa solutio pretii operis peccaminosi non est mala; sed malum est inducere ad peccatum sub promissione talis pretii. Porrò in casu proposito, Matrimonium est peccaminosum, ratione voti seu promissionis factæ Deo.

Nec obstat; quòd copulâ secutâ jam sit licitum, quia hoc non est propter promissionem; veluti in exemplo supra objecto, quando aliquis promittit redire ad carcerem; sed propter damnum illatum per illam copulam, quod nisi per Matrimonium nequit reparari. Undè hæc promissio simpliciter est de re alteri debita, quam constat esse invalidam, quàmvis accedente damno tertii aliter irreparabili, promittens teneatur rem ei tradere. Et aliundè certum est, quòd in casu proposito nulla sit obligatio expectandi eventum conditionis, scilicet copulam illicitam; sed potest, imò tenetur promittens antea resilire à promissione facta.

Sed contra; si quis liber à voto promitteret conjugium ob copulam obtinendam, copu-

400. Quare non valeat promissio Matrimonii cum voto castitatis sub spe copulæ illicitæ.

401. Occurritur objectioni.

402. An valeat promissio conjugii ob copulam obtinendam.

396. Valens sponsalia inita pro tempore cessationis impedimenti.

397. Casus, in quo valet votum pro tempore impedimenti.

398. Casus, in quo habens votum simplex castitatis tenetur contrahere Matrimonium.

399. Aliquando quis peccat promittendo, & tamen promissio valet.

lâ obtentâ obligaretur ex vi suæ promissionis, & tamen etiam hic non obligabatur ad expectandum eventum conditionis, imò poterat & tenebatur à promissione rescire.

Respondetur primò: non paucos negare obligationem vi promissionis; argumento leg. 123. ff. de Verb. oblig. *Si flagitiu faciendi, vel facti causa, concepta sit stipulatio, ab initio non valet.* Et leg. 26. eod. *Generaliter novimus, turpes stipulationes nullius esse momenti. Veluti* (ut habetur leg. seq.) *Si quis homicidium vel sacrilegium se facturum promittat. Sed & officio quoque Prætoris continetur, ex huiusmodi obligationibus actionem denegari.*

Verùm ex his ultimis verbis videtur colligi, illas leges solum irritare civilem obligationem: satis quippe fuit ad detestationem talium criminum, talia pacta noluisse admittere in foro externo. Alii explicant illas leges, ut solummodò significant, non valere tales stipulationes ante factum; interim post factum naturaliter obligare ad solutionem rei stipulatæ.

Pro quo nota; duplicem nasci obligationem ex promissione seu pacto conditionali aut quasi conditionali, unam absolutâ, quâ statim tenentur contrahentes stare pacto inito, ita ut unus sine alterius consensu non possit retrocedere, & talis non oritur ex pacto pro re illicita, antequàm opus patratum sit, ut patet ex dictis. Altera obligatio est quasi pendens, quâ is, qui sub conditione aliquid promittit, tenetur idipsum præstare impletâ conditione, & illa, secundum probabilem sententiam, causatur etiam ex pacto pro re illicita, quasi in actu primo, quamdiu conditio non est impleta; eâ autem impletâ exurgit in pleno & perfecto suo esse.

Hoc notato: ad objectionem supra positam, Respondetur 2. disparitatem esse inter casum Conclusionis & casum objectionis; quòd ille, qui non habet votum castitatis, possit se obligare ad Matrimonium, etiam seclusâ turpitudine, adeòque promittit rem per se licitam; ita quòd turpitudine illa non sit necessaria, ut Matrimonium sit licitum, sed dumtaxat, ut sit debitum; at verò ille, qui habet votum castitatis nequit se obligare ad Matrimonium seclusâ turpitudine, adeòque promittit rem per se illicitam, ita ut illa turpitudine sit necessaria, non solum ut Matrimonium, quòd promittitur, sit debitum; sed etiam, ut sit licitum: & idèd hæc promissio, utpote rei per se illicitæ, est prorsus invalida, illa autem, utpote rei per se licitæ, censetur valida, tametì in actu secundo non obliget, nisi positâ conditione turpi.

Itaque in hoc casu oritur obligatio contrahendi Matrimonium non tantum ex damno illato, sed etiam ex promissione; adeò ut teneatur eam ducere, est à alio modo posset dam-

num reparari; quia quando potest res in contractibus, *do ut des*, vel, *do ut facias*, qualis est hic, in propria specie dari, non sufficit aliam dare, etiam æquivalentem. Sic qui dedit equum, ut alter reddat bovem, non satisfacit reddendo pecuniam æquivalentem, quia aliter habet jus ad bovem in specie; ergo consimiliter in illo casu, cum mulier faciendo actum turpem acceperit jus ad rem promissam, id est, ad Matrimonium, non satisfacit promittens dando pecuniam; sed, si ipsa velit, tenetur contrahere Matrimonium. Porò in casu Conclus. cum tota obligatio, quanta quanta est, oriatur ex damno per fraudem illato; nam promissio fuit invalida, nec poterat validè fieri; quia nulla pro tunc erat iusta causa dispensandi in illo voto, ut suppono; si damnum illatum alio modo posset reparari, v. g. per pecuniam, videtur satisfacere promittens, pecuniam numerando; & non solum non tenebitur, sed nec poterit Matrimonium contrahere, cum possit votum iuvum servare absque injuria tertii.

Hanc sententiam vocat Sanchez lib. 1. disp. 45. n. 2. in fine valde probabilem, citatis pro ea Navarro & aliis Auctoribus. Probat autem primò: quia obligatio posterior minimè potuit priori voto derogare. Et confirmatur; quia hæc ratio sponlalia posterioribus contracta, accedente copulâ non derogant prioribus. Probat 2. quia hic non tenetur ratione promissionis; quia nulla fuit, tamquam rei illicitæ contra votum; neque etiam ratione damni, quia violans virginem, nuptiis non promissis, non tenetur eam ducere, sed aliter satisfacere: perinde autem est non adesse promissionem, vel eam esse nullam.

Nec obstat; si tunc promittentem teneri ratione damni puellam defloratam ducere, cum tamen promissio nulla fuerit; quia in eo casu tenebatur verè promittere, in nostro autem non poterat verè promittere, obstante voto.

Nihilominus opposita sententia placet Sanchio supra n. 3. nullo Auctore in particulari pro ea citato, sed solum in generali sub hac forma verborum: Sic tenere graves Magistri Salmantini, ut refert Manuel 1. to. Sum. 2. edit. c. 208. n. 11. & alii viri doctissimi è Societate Jesu.

Probat autem primò: quia votum non obligat rebus notabiliter immutatis; hic autem notabilissima est mutatio, cum vinculum justitiæ fortissimum supervenerit, & gravissimum proximi damnum, si votum impletur. Secundo: justitiæ vinculum fortius est quàm Charitatis; sed ob Charitatis vinculum superveniens, tenetur quispiam Religionis votum præcedens suspendere, ut ratione parentum indigentia; ergo à fortiori propter vinculum justitiæ, quale est hoc. Tertio; quia ex hoc, quòd deflorator feminam ducat, mi-

L. 123. ff. de Verb. oblig.

403. Duplex nascitur obligatio ex promissione conditiona-

404. In aliquibus contractibus non sufficit

405. Quando habens votum castitatis deflorat virginem sub promissione Matrimonii, non potest eam ducere, si alio modo possit damnum reparare.

Occurrit obiectio.

406. Opposita sententia placet Sanchio.

Ejus prohi-

407. Differentia inter

nimè absolvitur à voto, sed tantùm voti executio ad tempus differtur; ergo sufficiens est causa tam urgens. Quartò; quia aere alieno gravatus, si solvendo sit brevi, non potest ingredi Religionem, quàmvis voto illius prius affectus fuerit, sed tenetur differre; & quàmvis brevi non possit solvere, si tamen est spes fore, ut possit, probabilissima sententia est non posse ingredi: & quàmvis Aliqui censeant oppositum, huic fundamento innituntur, quod persona non sit obligata; sed in hoc casu potest deflorator statim solvere, ducendo feminam, & persona est obligata; ergo non obstantè priori voto tenetur. Ita Sanchez.

407. *Resp. ad 1.* Sed hæc rationes non urgent. Ad primam, Respondeo negando notabilissimam mutationem, sufficientem ad hoc, ut votum non obliget; nam eadem est mutatio, quando habens votum, vi oppressit virginem, cum etiam tunc vinculum justitiæ fortissimum supervenerit, & gravissimum proximi damnum, si votum impleatur; & tamen, secundum communem sententiam, etiam qui non haberet votum, tali casu non teneretur eam ducere; sed sufficeret si alià vià damnum injustè illatum resarciret, quòd magis si haberet votum castitatis.

408. *Resp. ad 2.* Ad secundam rationem, dico; debitum pietatis, subveniendi parentibus indigentibus, fortius obligare, quàm solutio debiti ex justitià, cum hæc aliquando suspendi possit, ut parentibus subveniatur; ergo licet propter debitum pietatis debeat quispiam suspendere votum præcedens Religionis, haud idèd propter vinculum justitiæ, maxime quando injuriæ illatæ aliter potest satisfieri.

409. *Resp. ad 3.* Ad 3. patet responsio; scilicet, ex hoc, quòd deflorator feminam ducat, non tantùm voti executio ad tempus differtur, sed absolute votum infringitur; cum Matrimonium, animo reddendi debitum, absolute voto repugnet, uti & ipsa redditio debiti, quæ supponitur secutura; & idèd illa causa per se non est sufficiens, quàmvis possit esse justa causa dispensationis.

410. *Resp. ad 4.* Ex quo respondetur ad quartam probationem; aliud esse ad tempus differre ingressum Religionis, quando dilatio illa necessaria est ad solvendum aliquod debitum justitiæ, quòd alià vià solvi non potest; aliud autem absolute infringere votum castitatis, & se reddere impotentem, etiam pro tota vita (quia per accidens est, quòd mulier ante ipsum moriatur) ad plenè illud observandum propter damnum injustè illatum mulieri, quòd alià vià potest reparari, ut patet quando per vim mulier fuit oppressa.

411. *Diff. 1.* Omitto; Auctores, qui loquuntur de ingressu Religionis, non tractare illum casum, quando intervenit votum ingrediendi; sed simpliciter loquuntur de ingressu omninò li-

bero, & illum putant parùm differri debere, & probabiliter docent, non debere absolute omitti, propter debitum justitiæ solvendum. Et dato, quòd aliquis vovisset ingressum, illud votum non obligat, nisi pro prima oportunitate; votum autem castitatis, de quo hic tractamus, hoc ipso instanti, quo emissum est, obligat ad abstinendum à Matrimonio; & omni actu, qui repugnat castitati.

Deinde; ponamus casum, quòd aliquis vovisset solum abstinere à primo Matrimonio, sanè tali casu per istud Matrimonium, quòd secundum Sanchez tenetur contrahere, non solum differtur ejus executio, sed ex toto aufertur. Quòd autem addit Sanchez: personam hic esse obligatam, ibi autem tantùm bona personæ, id probatum oportuit, non suppositum. Igitur probationes Sanchii claudicant. Unde Lugo de Just. disp. 12. sect. 3. n. 43. vocat eas minus efficaces.

410. *Probatio sententia Sanchez ex Lugone.* Ipse autem probat sententiam Sanchez, quam sequitur, ex eo, quòd hoc sit debitum, ex delicto deflorationis cum promissione confurgens: hujus tamen, inquit, oportet reddere rationem, cur debeat prævalere debito voti. Ratio ergo à priori hæc videtur esse; quòd obligatio voti proveniat solum ex libera voluntate gratuita voventis, qui ipse lege suâ privatâ imponit sibi talem obligationem: non potest autem aliquis velle se obligare tali genere obligationis, in præjudicium juris alieni; quia non potest ipse propriâ auctoritate alieno juri derogare. Quare hæc videtur esse differentia inter obligationem, quæ nascitur ex injuria, & illam, quæ nascitur solum ex propria voluntate, ut illa potior sit, quàm hæc: quia hæc pender à te solo, qui potes dare auctoritatem & vires contra te, non tamen contra alios.

411. *Debita ex delicto præferenda sunt debitis ex promissione gratuita.* Hinc est quòd si voveas Religionem, & pater tuus tuâ operâ graviter postea indigeat, debeas patri adesse, non obstante voto; quia non potuisti propriâ auctoritate juri paterno præjudicare, quòd habet independentè à te. Si autem vovisti dare operas tuas Ecclesiæ alicui, & postea eadem gratis promittas amico, votum prius prævalet; quia posterior promissio, cum sit gratuita, non parit obligationem, nisi ex tua sola voluntate, quæ non superat obligationem priorem ab eadem voluntate in voto ortam. Porrò debita ex delicto, etiam posteriori, præferenda esse debitis ex promissione gratuita, suppono ex dicendis infra disp. 20. de ordine restitutionis. sect. 7.

Cum ergo in casu nostro obligatio posterior ex defloratione, sub spe conjugii, non oriatur ex voluntate sola gratuita promittentis; sed ex jure, quòd ratione delicti acquisivit virgo deflorata, non potuit votum, cujus obligatio proveniebat tota ex voluntate

te votentis, huic juri alieno præjudicare. Sicut si vovisses relinquere hæredem aliquam Ecclesiam, & postea nascantur tibi filii, non potuisti voto præcedente præjudicare juri posteriori filiorum. Sic nec potes per votum antecedens præjudicare juri, quod ex delicto alii acquirere postea contra te. Ridiculum enim esset votum, quo aliquis diceret, promitto dare pauperibus omnia, quæ ratione delicti debebo postea aliis dare: hoc enim si liceret, pateret via liberandi se ab omni restitutione ob delictum, dando totum illud pauperi nepoti, facto prius voto dandi id totum pauperibus. Hucusque Eminent.

412. Probatio Lugo-
gonis non
plene satis-
facit.

Sed nondum plena probatio; nam ex his solum sequitur, non obstante voto esse obligationem vel eam ducendi, vel alio modo damnum reparandi; sicuti quando habens votum, absque promissione, vi, metu, aut fraude virginem deflorasset. Quod probè sciens Lugo, n. 46. conatur ostendere in casu proposito, hoc est, quando defloratio facta fuit cum promissione fraudulenta Matrimonii, esse determinatam obligationem ad eam ducendam.

Alia probatio
ex eod.

Ostendit autem hæc ratio: Quia, inquit, licet habens tale votum, non possit Matrimonium promittere, atque idè promissio videatur nulla; ac proinde judicandum esse, ac si non esset promissio, sed sola defloratio injusta; re tamen verà illa promissio externa variat casum & obligationem. Ratio autem est; non quia tenebatur deflorator adhibere verum consensum & obligationem ex parte suâ, ob quam rationem diximus supra, promittentem fictè Matrimonium teneri ducere feminam, sub ea spe corruptam; quia tenebatur verè & ex animo promittere: hæc enim ratio non procedit in casu præsentis, cum corruptor non teneretur, nec posset ex animo promittere Matrimonium, cum esset adstrictus voto, ne id faceret.

Ratio ergo esse debet, quia defraudator injustus, velit nolit, manet obligatus ad procurandum, quòd qui damnum sensit, perinde se habeat, ac si defraudatus non esset; sed in eo statu in quo esset, si illa non esset fraus, alioquin sentiret damnum ex fraude; quare eò ipso, quòd dicit illa verba, tenetur procurare, quòd ejus verba sint vera quæ ad effectum, id est, habeant eundem effectum, quem haberent, si essent vera; v. g. si offeras pro equo gemmam dicens, valere centum aureos, cum valeat solos 50. non solum debes reddere equum, si potes; sed etiam, si non possis reddere equum, debes reddere usque ad 100. si tantum valebat equus secundum pretium justum summum, quia debes facere veram, si potes, obligationem, quâ induxisti ad vendendum.

413.

Tota autem hæc obligatio oritur, non ex voluntate tua, sed ex delicto; quia fraus affert

secum hanc obligationem reddendi defraudatum indemnem, ita ut nihil patiatur mali ob fraudem, sed maneat sicut maneret, si absque fraude vendidisset. Multum ergo operatur illa promissio, licet non fuerit valida ex parte tua, nempe obligat te quasi ex delicto ad reddendam veram illam promissionem, licet tu nolueris eam obligationem tibi imponere. Idèd sicut fictus promissor, sic etiam fraudulentus tenetur determinatè ad ducendam, & ita tenetur, ut non obstante voto, teneatur; quia hæc obligatio non fundatur in voluntate se obligandi, sed in delicto fraudis, quæ affert obligationem reddendi veram illam promissionem, ne damnum aliquod defraudatus patiatur, ex eo, quòd defraudatus fuerit. Hucusque Lugo.

Quæ sententia indubiè est probabilis, eamque ante Lugonem docuit Valquez de Restit. c. 3. §. 2. dub. 6. Less. lib. 2. c. 10. dub. 4. n. 32. Reginaldus to. 2. lib. 3. c. 36. n. 258. Coninck de Sacram. disp. 23. dub. 3. conclus. 6. n. 24. Basil. Pontius lib. 6. c. 12. n. 10. & Alii.

Ex dictis autem facilis est responsio ad argumenta Adversariorum, supra ex Sanchio relata. Ad 1. obligationem posteriorem aliquando posse derogare obligationi priori voti. Optimum exemplum est, inquit Pontius supra, Si quis promittit Petro se daturum centum, & postea infert Joanni damnum aliorum centum, vel quia furatus est, vel quia dissipavit, aut aliud intulit damnum; si non possit nisi centum solvere, quia alia non habet, tenetur damnum integrè reparare, nec solvere promissum, etiam si prior fuisset promissio damno illato. Similiter; si quis vovisset eleemosynam, & postea damnum intulisset proximo, nec posset utrique satisfacere, tenetur damnum reparare, omisâ voti obligatione.

Ratio autem istorum est; quia qui damnum infert, usurpator est rei alienæ: at nullus potest usurpare alienum, ad solvendam promissionem: ergo nec potest usurpatum retinere, vel damnum illatum non reparare, quod est etiam alienum detinere, ut solvat, quod promittit, promissio enim intelligitur semper de propriis. Qui autem post damnum illatum vult solvere promissionem, quam prius fecit, virtualiter solvit ex alienis. Ita Pontius.

Ad confirmationem primi argumenti patet, quid sit respondendum; scilicet, prima sponsalia, quibus per secunda cum copula non derogatur, ut latius dicemus Conclus. sequenti, non fuisse contractum merè gratuitum, sed onerosum, in quo singuli quasi emunt obligationem alterius propriâ obligatione; quare obligatio non imponitur à solo promittente, sed oritur ex natura ipsa

Fraus affert
obligationem
reddendi de-
fraudatum
indemnem.

Valquez.
Lessius.
Reginald.
Coninck.
Pontius.

414.
Posterior ob-
ligatio ali-
quando de-
rogat priori
obligationi
voti.

417.
Infirmi.

415.
Quare pri-
ma sponsalia
derogant se-
cundis cum
copula. In-
firmi quibus
votum per-
Lugonem.

418.
Occurrit
dissimulatio

talis contractus, siue ex re, id est, obligatione, quam accepit quasi pro pretio suæ obligationis. Unde si non fuissent vera sponsalia priora, sed tantum liberalis promissio Matrimonii, à virgine acceptata absque repromissione, & postea sequerentur vera sponsalia cum copula, prævaleret hæc secunda obligatio priori, quæ cum fundetur in sola voluntate promittentis, non potest præjudicare iuri alieno, orto postea ex ipsa natura contractus, & damni illati. Porro debita ex contractu oneroso, præferenda sunt debitis ex promissione gratuita, etiam præcedente. Ita ferè Lugo sup. n. 45.

416. Obiectio.

Contra, dicent Adversarii: in casu proposito non est debitum ex contractu oneroso, quia sponsalia illa non valent, utpote de re alteri debita; & ideò si non fuisset copula secuta, non prævaleret priori obligationi gratuita. Certum etiam est, quod obligatio, quæ oritur ex damno illato, seu copula, se solà non sufficit; ergo malè hic applicatur illa doctrina, quòd debita ex contractu oneroso, præferenda sint debitis ex promissione gratuita; hoc enim intelligitur de diversis debitis seu debitis diversarum rerum, ortis ex illis contractibus legitimè celebratis; v. g. aliquis gratuitò promisit alicui 100. florenos, postea emit rem aliquam aliis 100 florenis, & ita manet debitor 200. florenorum, casu postea contingit, ut non habeat nisi 100. florenos, quæritur, quòd debitum debeat præferri, & cui ex duobus istis creditoribus debeat fieri solutio, & communis sententia docet, ceteris paribus satisfieri debere debito ex contractu oneroso, id est, ex emptione.

Repono.

Atque hæc erat secunda probatio Adversariorum supra apud Sanchez. Ad quam respondendum est ex dictis; non esse hic debitum ex vero contractu oneroso sed ex fraudulento contractu oneroso, propter damnum ex eo secutum, quòd reparari debet, ita, ac si fuisset legitimus contractus.

417. Obiectio.

Sed opponunt Adversarii; hoc est quòd quæritur, quando illa reparatio non potest fieri absque præiudicio tertii, quale indubiè interuenit in casu proposito. Gratis autem dicitur, quòd Deus cedat iure suo, nolens promissionem sibi factam impleri cum damno & injuria tertii; nam si copula per vim fuisset extorta, idem damnum fuisset secutum, & tamen tunc Deus non censeretur cedere iure suo; Quantum ad injuriam, eadem fieret, si non seruentur sponsalia, fraudulenter promissa post votum castitatis absque copula, & tamen non ideò Deus censeretur cedere iure suo.

418. Obiectio.

Nec valet; obligatio iustitiæ est major, quam obligatio voti; quia potius vice versà, obligatio voti videtur esse major; nam vo-

tum est actus Religionis, quæ est virtus præstantior & nobilior, & per consequens videtur magis obligare ad sui executionem, quam Iustitia, quæ est virtus inferior.

Si dixeris; obligatio iustitiæ dicitur major hac ratione; quia materia obnoxia obligationi iustitiæ, est incapax obligationis voti sibi repugnantis; quia Deus non vult sibi offerri de alienis bonis, nec vult coli cum injuria proximi. Ad hoc jam responsum est, scilicet materiam in casu proposito non esse obnoxiam obligationi iustitiæ, & ideò non offerri de alienis bonis; neque Deum coli cum injuria proximi, qui debet esse contentus alià reparatione damni possibili. Et sic patet probabilitas utriusque sententiæ.

Sed, dicit aliquis: quid si damnum non possit alio modo reparari, nisi per Matrimonium? Respondeo; petat deflorator dispensationem in voto, quam facile obtinebit, & sic poterit eam ducere absque præiudicio alicujus. Et cur non teneatur eam dispensationem petere? Quippe ratione injuriæ & damni illati contraxit obligationem restituendi, & compensandi illud damnum, si possit; potest autem, ut suppono, petendo dispensationem; ergo tenetur tale medium applicare, ut damnum resarciatur.

419.

Quid si damnum non possit alio modo reparari nisi per Matrimonium?

Nam, inquit Lugo supra n. 21. obligatio restituendi etiam extenditur ad media exhibenda, ut restitutio fiat, v. g. si ex delicto vel contractu debes centum, & potes ea restituere, laborando juxta conditionem & statum tuum, debes id facere, ut solvas creditoribus. Rursus, si Religiosus ex delicto debeat resarcire damnum, quòd injustè alicui intulit, possitque id commodè facere, obtentà facultate Prælati, quam Prælati facillimè dabit; tenetur utique ex iustitia facultatem petere, licet absque illa non possit aliquid creditoribus dare pro damno illato: cur ergo in casu nostro non tenebitur ex iustitia injustus corruptor ad compensandum illud damnum injustè illatum, cum facillimè possit voti dispensationem vel commutationem obtinere. Hæc ille juxta primam sententiam, quæ dicit priorem obligationem voti prævalere.

Lugo;

Quòd si nequeat dispensationem obtinere, reparat damnum, quantum possibile est, & sufficit; quia impotentia excusat ab ulteriori reparatione; nam ut habet Reg. 6. de Reg. juris in 6. *Nemo potest ad impossibile obligari.* Et l. 185. ff. eod. tit. *Impossibile nulla obligatio est.* Quid si enim corruptor habeat votum solemnè castitatis, putà Religionis aut Ordinis sacri? Quid si sit consanguineus aut affinis, aut alio impedimento dirimente impeditus? Certum est, quòd non possit Matrimonium contrahere, antequam obtinuerit dispensationem; petat ergo dispensationem, & si non obtineat, reparat damnum, quantum

420.

Reparat quantum possibile est. Reg. 6. de Reg. jur. in 6.

tum sibi possibile est, si non ex toto, saltem ex parte.

421. *An secundum aliam sententiam possit contrahi Matrimonium ante petitam dispensationem.*
Et verò existimo ego, etiam juxta secundam sententiam, non posse contrahi Matrimonium ante petitam dispensationem; neque enim obligatio prior voti debet cedere posteriori obligationi ex delicto, nisi in quantum id necessarium est ad reparandum damnum illatum; ad hoc autem sufficit, ut contrahatur Matrimonium obtentâ dispensatione. Si ergo facile possit dispensatio obtineri, non video quâ ratione corruptor possit contrahere Matrimonium ante dispensationem obtentam; nam contrahendo post dispensationem, neque præjudicat voto suo, neque obligationi, quam habet ducendi corruptam. Immo magis reparat damnum illatum, cum obtentâ dispensatione non tantum possit reddere debitum, sed etiam petere, adeoque corrupta jam habeat totum, quod habuisset, si corruptor non vovisset; cum alioquin deberet carere petitione viri, & esse contenta solâ redditione. Quod autem vir possit petere, non solum est favor viri, sed etiam mulieris, quæ sæpè non audet petere præ verecundia, cum alioquin redderet, si vir peteret.

422. *Quid dicendum de illo, qui sine voto castitatis factâ promissione extorsit copulam.*
Ceterum quod hæcenus dictum est de eo, qui cum voto castitatis promisit virgini Matrimonium, eamque bonâ fide procedentem, id est, nihil minus suspicantem aut potentem suspicari, quam votum castitatis, sub illa spe corrupti, eadem ratione dicendum est de illo, qui absque voto, sed ficto animo, nolens se obligare, promisit virgini Matrimonium, eamque bonâ fide procedentem, id est, nihil minus suspicantem, aut potentem suspicari, quam illam fictionem, sub illa spe corrupti.

Immo potiori ratione tenetur eam ducere; quia poterat verè promittere, & tenebatur verè promittere, adeoque post corruptionem ejus, tenetur verum consensum elicere; sicut docet Scotus de eo, qui fictè contraxit Matrimonium de præfenti, 4. dist. 30. q. 1. n. 6. ubi sic scribit: *Sed nunquid iste dolosus erit immunitus? Respondeo; stante illo dolo, in foro conscientie dicendum est sibi, quod nullo modo reddat, nec petat, quia fornicaretur; & cum hoc dicendum est sibi, quod de necessitate salutis tenetur satisfacere personæ læsæ, ut sibi reddat de suo quantum sibi abstulit: erat autem istius de jure corpus dolosi, quia commutavit corpus suum pro corpore illius, sicut qui veraciter contrahit cum alia, quod est servandum: & ideo tenetur iste dolosus commutare dolum in verum contractum. Sed esto, quod tempore intermedio contrahat cum alia veraciter? Respondeo; servandum illud est, cum satisfactione exteriori possibili, præsertim cum procuratore Matrimonii convenientis, sicut dicitur Exod. 22. & de impossibilitate reddendi huic, quod sibi debetur, est poenitendum. Hæc ille.*

Scotus.

Si autem ex ficto Matrimonio de præfenti, quod, secundum Omnes, invalidum est, potest dari talis obligatio, scilicet ducendi virginem defloratam, est ipsa consenserit in sui deflorationem; quid ni eadem oriri possit ex fictis sponsalibus?

Audite Vasquez de Matr. disp. 6. c. 4. n. 37. & 38. Ille qui sic promisit, non satisfacere, si pro amissa virginitate aliquid aliud daret, quam seipsum in Matrimonio; nam obligatio restituendi uno ex duobus capitibus ortum habere potest, aut ex delicto, resarciendo damnum, quod quis injustè intulit; aut ex contractu, reddendo id, quod promisit, aut æquale accepto: in prædicto autem casu, qui cognovit virginem, non intulit damnum per delictum, ratione cujus ad illud resarciendum teneatur; nam nullam virgini vim intulit, sed ex consensu illius eam cognovit; debet igitur implere promissum ratione justitiæ contractus.

Neque verò in eo, quod exterius promisit, sine animo se obligandi, damnum aliquod intulit, ratione cujus debeat restituere & promissum implere, nam voluntas illa interioris manens nemini nocere potest; inferret autem damnum contra justitiam, si id, quod promisit, non impleret, etiam si fictè promississet. Ergo contractu promissionis, & non aliunde, ad id tenetur, ac proinde contractus ille promissionis, etiam cum animo non adimplendi, firmus est; nam si firmus non esset, & non obligaret, non faceret contra justitiam, si quis virginem à se cognitam & corruptam, etiam sub spe Matrimonii, non duceret; cumque neque ipsam cognoscens, ex delicto ei damnum intulisset, ad nihil sanè sic promittens teneretur, quod est absurdum. Hæcenus Vasquez. Ut inde probet, sponsalia cum animo non se obligandi, æquè obligare, ac si facta fuissent cum animo se obligandi.

Sed probatio illa non est efficax; quippe in casu proposito damnum illatum fuit ex delicto, scilicet ex fraudulenta promissione, quæ causa fuit, quòd virgo conceperit usum sui corporis, quem alias non concessisset; & quia fraus, vis, & metus in jure æquiparantur, liquet profectò, in eo, quòd exterius promisit, sine animo se obligandi, damnum aliquod intulisse, ratione cujus debeat restituere & promissum implere; abstulit quippe virginitatem, quidem ex consensu virginis, sed fraude extorto, & idè potius absque consensu virginis; veluti dum vi virginitas aufertur, aut gravi metu consensus extorquetur; sicut ergo debetur restitutio, quando virginitas vi ablata fuit, aut consensus metu gravi fuit extortus, ita etiam quando consensus fraudulenter promissione extortus fuit; & quia qui fraudem posuit, debet eam auferre, sicut qui vim intulit aut metum, debet cessare.

423. *Teneri virginem defloratam ducere, si consenserit, & non aliunde, docet Vasq.*

424. *Contra quem magis dicitur.*

cessare à vi aut metu inferendo; fraus autem auferri non potest, nisi pro ficto consensu substituendo verum; idem, secundum sententiam Lugonis & Aliorum supra, qui ficta promissione Matrimonii extorsit copulam, tenetur determinatè ducere corruptam; secus qui vi aut metu; tenetur, inquam, ex ficta promissione, non quidem proximè, sed remotè, id est, sicut diximus, tenetur elicere verum consensum.

425. Enimverò licet damnum virginitatis vel pudicitiae reparari non debeat per nuptias, quando conventum non est, vel lege statutum; lege tamen statuente, vel pacto interveniente, potest meritò exigi compensatio virginitatis per Matrimonium. Sicut si quis pactus fuisset exponere membrum periculo, pro virgine liberanda à morte, sub promissione Matrimonii, teneretur virgo, etsi fictè promississet, ad Matrimonium, si membrum verè amisisset, aliàs non; quàmvis alioquin pro membro, seclusà promissione, nihil deberet restituere.

Itaque, ut finem imponamus huic Conclusioni; quàmvis per se loquendo votum simplex caltatis sit impedimentum, non tantum impediens, sed etiam dirimens sponsalia; subindè tamen tenetur quis cum illo impedimento Matrimonium contrahere, si v.g. promittit virgini, Matrimonium, & sub ea spe obtinuit copulam, & non potest à Superiore impetrare dispensationem voti sui; neque alià vià potest damnum illatum reparare, & ex parte jam corruptæ nihil supervenit, v.g. fornicatio cum alio, aut quid simile, propter quod justè posset dissolvere sponsalia, si valida fuissent. Quod addo; quia cum ratione suæ promissionis fraudulentæ solum debeat procurare veram promissionem seu vera sponsalia, eo factò, id est, verè & validè se obligando ad contrahendum Matrimonium, jam satisfecit injuriæ illatæ; quod ergo in casu posito non sequatur Matrimonium, sibi imputet corrupta.

Undè etiam communiter DD. excusant in tali casu corruptorem ab obligatione eam dotandi. Quod tamen limitat Lugo sup. n. 26. dicens; si femina, cognitâ fictione viri, & videns se inhonoratam, quia deflorator non vult eam ducere, prout debebat, quærat sibi remedium apud alium virum, crederem primum defloratorem non manere omninò liberum à restitutione; cum ipse, injustè noloens eam ducere, fuerit causa illius erroris subsequentis: quare licet non sit obligandus ad eam ducendam, videtur tamen obligatus ad compensationem pro injuria illata per fictionem, & per negationem satisfactionis postea debita. Hæc ille.

Sed quæro ego; an qui contraxisset valida sponsalia, & ea nollet implere, teneretur ad

aliquam compensationem, si interim sponsa cum alio fornicaretur? Et ad quam compensationem? Certè non ad aliam, quàm damni illius, quod sponsa passa fuit præcisè ex injusta negatione Matrimonii pro tempore, præcedente illam fornicationem. Et indubiè etiam ad illam teneretur, qui fictè promississet sponsalia in casu præcedenti; pro injuria autem illata per fictionem, non video, quare aliquid deberet; quia si aliquid deberet, esset verus consensus; illum non debet, ut suppono, ergo &c.

Nota etiam, me signanter dixisse: *Neque alià vià potest* &c. quia si promittens foret valdè nobilis & valdè dives, virgo autem plebèa & pauper, estd virgo ignorasset illam inæqualitatem (nam si noverit, aut etiam si sciverit votum aut aliud impedimentum, communis sententia negat obligationem Matrimonii; quia non fuit decepta, sed potius finxit deceptionem) estd, inquam, cum ignorantia inculpabili illius inæqualitatis concessisset usuram corporis sui, adhuc Multi putant, sufficere, si promittens alià vià, quàm per Matrimonium damnum illatum resarciat, v.g. offerendo summam pecuniæ, cum qua possit nubere alteri æqualis secum conditionis. Ita docet Sanchez disp. 10. n. 21. de eo, qui fictè promittit.

Et probat; quia non tenetur ad eam ducendam ratione promissionis, fuit enim ficta & invalida; nec ratione injustitiæ & injuriæ illatæ; quia justitia non obligat ad restituendum plus, quàm damnum æstimatur; sed damnum ablatæ dolo virginitatis non tanti æstimatur, ac virum notabiliter digniorem eam feminam ducere; ergo &c. Et confirmatur; quando in contractu servatur æqualitas, uno tenente, tenetur alter implere; & quando est inæqualitas, non tenetur fictè contrahens integrè implere, sed æquale reddere tenetur. Ergo cum Matrimonium promissum sit multò inæqualius deflorationi, non tenetur ad id fictè promittens.

Sed contra hanc probationem argui potest, inquit Lugo supra n. 31. quia damnum illatum non videtur esse, sola virginitas ablatæ, sed consensus etiam verus, quem ex justitia debebat adhibere in contractu, & non adhibuit, quod damnum restitui potest & debet, adhibendo consensum illum, nec aliter potest pro eo damno satisfieri.

Et contra confirmationem arguit Vasquez de Restit. cap. 3. §. 1. n. 21. contractus ille non fuit in justitia inæqualis, quia corpus pro corpore in simili contractu commutatur; neque alia accidentia intrant rationem contractûs, aliàs injustitiam faceret, qui nubret viro nobiliori, & sic injustitia esset in contractu, & hæc sufficeret, ut quis non flaret dictis, quando animo fallaci promittit;

427. Quia si alià vià possit damnum reparari, quàm per Matrimonium.

Probatur ex Sanchez non teneri eam ducere.

Confirmatur.

428. Contra probationem arguit Lugo.

Contra confirmationem Vasquez.

3. vir. de flo. di. vi. can. 13. & l. un. de. V. q. 1.

425. Damnum virginitatis reparari debet per Matrimonium pacto interveniente.

Quid si ex parte corruptæ superveniat justitia causa dissolvendi sponsalia?

24. m. ar. 10.

226. de tali casu corruptor debet eam ducere? Lugo.

fit, eodem modo non tenebitur ille, qui vero animo promisit, quia iniustitia fuit in illa promissione, & non tenetur stare verbis, si necessario iniustitiam passurus est ex simili contractu: ergo opus est, quod disparitas viri promittentis cognita sit à puella, ut ille non teneatur ducere eam. Et idem iudicium sit in eo, qui contraxit fictè per verba de præsenti, & corripit puellam. Hæc ille. Ubi docet oppositam sententiam, quam Sanchez non negat esse probabilem.

429.
*Resp. Samb.
ad arg. Lugonis.*

Interim respondet ad argumentum Lugonis: Non peccasse contra iustitiam, negando consensum; cum enim esset multum inæqualior deflorationi, non tenebatur ex iustitia habere consensum, quare tantum iniustus fuit in ea deceptione; fortè enim femina consentire nollet, si æqualis recompensa esset ei reddenda. Sicut promittens meretrici valdè superfluum in sui corporis pretium, fictè tamen, iniustus est decipiendi, non tamen tenebatur ex iustitia habere consensum reddendi, nisi æquale. Hæc ille.

430.
*Resp. Lug.
ad arg.
Vasquesii.*

Porro ad argumentum Vasquesii respondet Lugo supra num. 32. defloratorem ratione iniustæ deceptionis solum teneri ad restituendum, quantum feminae intererat, poni consensum illum, qualem ipsa apprehendebat, & quem volebat pro pretio sui corporis; ipsa autem non apprehendebat, nec petebat consensum tanti valoris, sed minoris, quia non cognoscebat dignitatem promittentis: hunc autem consensum non potest deceptor reddere sine eo, quod reddat simul multò plus, quam femina petiit, & quam debebat; quare cum debitor etiam ex delicto non teneatur reddere cum tanto excessu & detrimento id, quod debet in specie, sufficit quod reddat in æquivalenti, dando tantum, quantum sufficit, ut nubat viro æqualis conditionis, qualem ipsa putabat esse defloratorem: quod probari potest à contrario; quia si deflorator, cum esset inferioris multò conditionis, deceperet feminam, dicendo se esse conditionis æqualis, non sufficit postea offerendo seipsum, si illa nolit; sed debet dare quantum sufficit, ut habeat maritum æqualem, quia iniuste decepti in valore rei, quam promittebat: non ergo intendebat femina pro pretio solum corpus viri secundum se, præscindendo ab aliis qualitatibus, sed simul cum illis; alioquin non posset aliam satisfactionem petere, sed deberet esse contenta, quoties vir seipsum traderet.

431.
*Differentia
in hoc pun-
to inter
sponsalia &
Matrimonium.*

In quo est differentia hujus contractus à contractu Matrimonii, qui solum tendit ad traditionem corporis conjugis, qualemcumque illud sit: promissio autem seu sponsalia respiciunt ad alias qualitates, atque idè, inventa notabili varietate in illis, non ma-

net obligatio observandi contractum. Non ergo tenetur vir ad reddendum corpus suum, quando illud, propter condiciones adjacentes, superat longè illud, quod virgo petebat pro pretio, & quod vir promittere tenebatur; quod non provenit ex eo, quod contractus fuisset inæqualis, ut benè probat Vasquez; sed ex eo, quod restitutio superaret longè debitum. Aliud tamen est, quando vir superioris dignitatis seridè promississet; quia tunc ratione promissionis debitus esset totus ille excessus, ad quem reddendum voluit se obligare; quando autem non verè, sed fictè promisit, tota obligatio restitutionis provenit ex injuria, quæ femina læsa fuit, quatenus in vita caruit consensu talis valoris, qualem, & non minore, ipsa volebat pro pretio sui corporis: quare ad hoc refarciendum tenetur vir, quod quia non potest reddere dando seipsum, sine magno detrimento, & excessu ultra id, quod femina volebat, non videtur obligandus ex iustitia ad illud genus restitutionis, sed ad aliud, quod sit magis æquale cum re iniuste ablata, qualis putabatur, & cum damno illato, & hoc videtur esse fundamentum probabile istius sententia. Hucusque Card. Maneat ergo, utramque sententiam esse probabilem.

Plures difficultates circa hanc materiam, quæ non est propria huic loco, videri possunt apud Sanchez, Lugonem, Pontium supra, & alios Auctores. Ego transeo ad secunda sponsalia, & quæro; an sint valida, saltem dum prima amplius non subsistunt? Respondeo:

CONCLUSIO XIV.

Sponsalia secunda obligant prioribus solutis, si hoc intenderint spondentes.

Quod sponsalia secunda pro tempore, quo prima subsistunt, non valeant; ab Omnibus admittitur; est quippe promissio rei illicitæ, quia rei, alteri debita: ex iustitia, pro tempore, quo debita est; ergo pro illo tempore nulla est obligatio ex secundis sponsalibus, cum nullus in solidum debeat dare eandem rem pluribus eodem tempore, quam non nisi unus potest habere; certum autem est, quod non possit simul cum duobus contrahere Matrimonium; quomodò ergo deberet simul duobus pro eodem tempore Matrimonium? Non est conceptibile. Undè de hoc nulla est controversia inter DD. De quo ergo? Utrum sponsalia posteriora elidant obligationem priorum, seu sponsalium, an verò è contrà priora sponsalia impediunt obligationem posteriorum. Et verò